

Метафоризація концепту LIFE / ЖИТТЯ в англomовному поетичному рок-дискурсі (на матеріалі інді-рок-гурту Imaginedragons)

О. В. Дунаєвська, Т. А. Чаюк

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Corresponding author. E-mail: o.dunayevska@gmail.com

Paper received 22.05.19; Accepted for publication 02.06.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-199VII33-07>

Анотація. Стаття присвячена розгляду особливостей метафоризації концепту LIFE/ЖИТТЯ в англomовному поетичному рок-дискурсі. Тексти рок-дискурсу володіють когнітивним механізмом впливу на суспільство, який зумовлений відображенням фрагментів екстралінгвальної дійсності, що актуалізовано специфічними мовними засобами. Концептуальні метафори представлені конвенційними онтологічними, структурними і орієнтаційними метафорами з корелятивними доменами JOURNEY / ПОДОРОЖ, CONTAINER / КОНТЕЙНЕР, SUBSTANCE / РЕЧОВИНА, STRUGGLE / БОРОТЬБА, SUFFERING / СТРАЖДАННЯ, BUILDING / БУДІВЛЯ, MOVEMENT / РУХ. Неконвенційними є розщеплення концептуальної метафори і їх розширення, які відображають інтенцію автора, а їх конфігурація слугує засобом інтенсифікації експресивного смислу текстів пісень.

Ключові слова: концептуальна метафора, корелятивний домен, поетичний рок-дискурс, референт, розщеплення концептуальної метафори.

Постановка проблеми. Антропологічна парадигма, яка домінує в сучасних мовознавчих наукових розвідках, акцентує увагу на ролі людини в процесі породження і функціонування мови. Основні засади лінгвістичних досліджень сьогодення спрямовують науковий інтерес до різнобічного вивчення мовленнєвої діяльності учасників комунікації і екстралінгвальних чинників, що супроводжують її реалізацію. Когнітивно-дискурсивний підхід до розгляду мовного явища уможлиблює виявлення особливостей використання комунікантами вербальних і паравербальних знаків в певних соціально-культурних контекстах. Дискурсивний аспект відображає процесуальний характер пізнавальної діяльності людини, де мова виступає у ролі матеріальної основи мислення людини. **Актуальність** дослідження зумовлена тим, що концептуальне моделювання метафоричного значення дозволяє аналізувати семантику мовного явища з урахування лінгвальних і екстралінгвальних засобів. **Матеріалом** дослідження слугують тексти пісень американського інді-рок-гурту ImagineDragons, які містять концептуальні метафори LIFE/ЖИТТЯ. Основна тематика пісень зазначеного гурту відрізняється життєстверджуючою позицією, роздумами про сенс життя і пошуками відповідей на «вічні» питання: що є основою людського буття, у чому цінність життя, як знайти сили для боротьби з життєвими викликами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Мета статті полягає у виявленні концептуальних метафор LIFE/ЖИТТЯ у текстах пісень гурту ImagineDragons, що дозволяє розкрити когнітивно-дискурсивні аспекти поетичного рок-дискурсу. Когнітивні аспекти сучасного рок-дискурсу хоча і перебувають в сфері наукового інтересу сучасників дослідників, дотепер неповно виявлені і описані, що пов'язано з гетерогенною семіотичною структурою рок-дискурсу, представленою текстами пісень, музикою і особливостями виконання. Разом з тим, невирішеними залишаються питання, пов'язані з виявленням концептосфери поетичного рок-дискурсу, а також його образно-ціннісним змістом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Період

кінця ХХ – початку ХХІ століття відмічений підвищеним інтересом дослідників мови до розгляду семіотично неоднорідних дискурсів, до яких належить рок-дискурс. М. Леонард, на прикладі «жіночорієнтованих» інді-рок-груп з Великобританії та США звертається до основних питань, пов'язаних з гендерним аспектом музичного рок-дискурсу, відзначаючи, що рок-музика має ознаки маскулітності, що впливає на її форму і зміст [9]. Лінгвокультурологічний аспект рок-дискурсу був зазначений Е. Беннеттом, який акцентував увагу на культурних і соціальних розвитку рок-дискурсу [4]. Предметом наукового інтересу був когнітивно-дискурсивний потенціал рок-поетичного тексту, зумовлений його неомогенною природою і зв'язком словесної архітектури поетичної композиції з культурними і ціннісними аспектами [2].

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями полягає у виявленні образно-ціннісної складової одного з базових концептів рок-дискурсу. Опис особливостей метафоризації уможлиблює прослідкувати вплив типу дискурсу на поняттєвий зміст концептів, які слугують маркерами колективної етнічно специфічної свідомості. **Новизна** дослідження полягає у залученні дводомного підходу до виявлення концептуальної метафори в англomовному поетичному рок-дискурсі, що уможлиблює розгорнуте уявлення про референтний і корелятивний простори метафоричної системи концепту LIFE/ЖИТТЯ, а також виявлення впливу типу дискурсу на результати їх перехресного мапування. Виявлення співвідношення між референтним і корелятивним доменами являє собою спосіб вивчення ментальних процесів і розуміння специфіки формування національної свідомості.

Методологія дослідження ґрунтується на постулатах теорії метафоричного моделювання і концептуальної метафори (С. А. Жаботинська [3], Р. Дірвен [5], З. Кьовечеш [6], М. Джонсон [7], Дж. Лакофф [8]). **Методологічне або загальнонаукове значення** полягає у поглибленні знань про характер метафоризації концепту, зумовленого типом дискурсу, що є певним вкладом в розвиток когнітивної лінгвопоетики.

Викладення основного матеріалу. Концепт

LIFE/ЖИТТЯ є одним з універсальних концептів у мовній картині світу багатьох народів, в той же час володіючи національно-культурною зумовленістю. Категорія *життя* є однією із фундаментальних категорій для розуміння менталітету нації, яка характеризує національну свідомість певної спільноти в конкретний період розвитку. Рок-дискурс є складним семіотичним утворенням, яке включає органічно взаємопов'язані вербальні, музичні і акціональні компоненти. Його вербальний план (тексти) представлений текстами рок-пісень і відображає лінгвальні й екстралінгвальні характеристики дискурсу (соціокультурні і поведінкові правила, притаманні носіям рок-культури). Текст рок-пісні належить до поетичного дискурсу, що зумовлює його символіко-метафоричний характер. Поетичний рок-текст визначений як результат поетичного мислення рок-авторів, реалізація творчості яких є індивідуальною, але в той же час узагальненою приналежністю до певної субкультури[2]. Тексти рок-пісень відрізняються специфічною природою, що зумовлено тим фактом, що їхня письмова фіксація є «вторинним» жанром, де основну роль відіграє музична форма. Основа сильного впливу рок-культури на суспільство є відсутність дистанції між автором та виконавцем, так як вони, зазвичай, поєднують ці ролі[1, с. 54].

Отже, тексти рок-дискурсу володіють когнітивним механізмом впливу на суспільство, який зумовлений відображенням фрагментів екстралінгвальної дійсності, які актуалізовані специфічними мовними засобами.

Відповідно до теорії концептуальної метафори, метафора є когнітивним механізмом, призначеним для обробки інформації про абстрактні об'єкти, які людина сприймає не перцептивно, а шляхом їх порівняння з конкретними об'єктами, що мають перцептивну основу. У концептуальній метафорі має місце взаємодія не тільки окремих концептів, а й цілих доменів, або широких понятійних областей, що включають різні суміжні концепти [3, с. 46-47]. Корелятивний домен є вихідним концептом, в той час як референтний домен представляє собою цільовий концепт, означуваний за допомогою метафори. У процесі порівняння корелята і референта відбувається перехресне мапування, коли певні властивості кореляту мапуються на певні властивості референту. Разом з тим, не всі ознаки кореляту і референту використовують для порівняння під час перехресного мапування, лише їх певні аспекти[8, с. 245]. Причина, згідно якої цільовий концепт розуміється через певну кількість різних вихідних доменів, пов'язана з тим фактом, що єдиний вихідний концепт не здатний забезпечити всі аспекти цільового концепту [6]. Під час проєкції одного і того ж корелятивного домену на один і той самий референтний простір може утворитися не одна, а декілька автономних концептуальних метафор, що свідчить про розщеплення концептуальної метафори в процесі перехресного мапування корелятивних доменів на референт [3, с.5; 7; 8].

Метафори концепту LIFE/ЖИТТЯ представлені онтологічними, орієнтаційними і структурними концептуальними метафорами. За допомогою корелятивних доменів відбувається осмислення референта

LIFE/ЖИТТЯ в текстах пісень гурту ImagineDragons.

У домені JOURNEY/ПОДОРОЖ структурна метафора концепту LIFE / ЖИТТЯ відображає мапування людського досвіду на життя людини. Життя сприймається як тривала подорож із зупинками і пунктами призначення, з пошуком правильних шляхів і способів досягнення цілей. Наприклад:

(1) *I know I took the path that you would never want for me* [3]

У наступному прикладі подорож довга, довжиною в тридцять життів:

(2) *Your eyes are older than the tallest tree you see
'Cause thirty lives can be extraordinarily long* [8]

У зазначеному домені відбувається розщеплення концептуальної метафори і утворення метафори LIFE/ЖИТТЯ є LACKOF JOURNEY/ВІДСУТНІСТЬ ПОДОРОЖІ, що акцентує увагу на малоактивному способі життя, його одноманітності:

(3) *All my life been sittin' at the table*

Watching them kids, they're living in a fable[4]

Подорож може бути пов'язана з розуміння себе як мандрівниками, святими або грішними, що сприяє утворенню метафори ЖИВА ЛЮДИНА Є МАНДРІВНИК / THE LIVING PERSON IS A TRAVELLER. Наприклад, у наступному прикладі автор співвідносить себе з самотнім мандрівником по морю:

(4) *I'm the one at the sail, I'm the master of my sea*, [1]

У домені CONTAINER/КОНТЕЙНЕР онтологічна метафора відображає розуміння життя як вмістилища, яке можливо і потрібно наповнювати. Життя як контейнер може бути наповнене смыслом, діяльністю або амбіціями, що утворює метафору LIFE/ЖИТТЯ є INSIDE/ВСЕРЕДИНІ як в наступному прикладі:

(5) *I'm not scared of what you're gonna tell me*

And I'm not scared of the beast in the belly

Fill my cup with endless ambition

And paint this town with my very own vision [3]

У домені SUBSTANCE/РЕЧОВИНА життя набуває матеріальних ознак, відповідно до яких його можливо відчутти за допомогою перцептивних органів. У наступному прикладі, життя передають як матеріальну річ:

(6) *I bet my life*

I bet my life on you [3]

В межах зазначеного домену відбувається розщеплення концептуальної метафори на LIFE/ЖИТТЯ є SUBSTANCE IN CONTAINER/РЕЧОВИНА В КОНТЕЙНЕРІ і LIFE/ЖИТТЯ є WATER/ВОДА. У першій метафорі відбувається мапування змісту контейнера на життя. Наприклад:

(7) *Watchin' them kids, they're living in a fable* [4]

В утворенні онтологічної метафори LIFE/ЖИТТЯ є SUBSTANCE IN CONTAINER/РЕЧОВИНА В КОНТЕЙНЕРІ бере участь корелятивна область КОЛІР, відповідно до якої виділяємо метафору LIFE/ЖИТТЯ є SUBSTANCE IN DARKNESS/ РЕЧОВИНА В ТЕМРЯВІ. За допомогою цієї метафори, життя, як абстрактне явище, набуває фізичних властивостей. Наприклад:

(8) *Stay with me please*

Cause I'm living, living

Living in the darkness [2]

Плинність життя, її мінливий характер переданий розщепленою концептуальною метафорою LIFE/ЖИТТЯ є WATER/ВОДА, яка має розширення LIFE/ЖИТТЯ є SEA/МОРЕ:

(9) *Don't you tell me what you think that I could be I'm the one at the sail, I'm the master of my sea, oh ooh; The master of my sea, oh ooh* [1]

У домені STRUGGLE/БОРОТЬБА утворення концептуальної метафори LIFE/ЖИТТЯ є STRUGGLE/БОРОТЬБА відбувається мапування бажання виграти у змаганні або вижити у боротьбі за життєвий досвід. Очевидно, поява цієї метафори пов'язана з необхідністю людини долати життєві труднощі і вирішувати складні проблеми заради можливості не тільки вижити, але мати успішні суспільні і соціально-індивідуальні відносини.

(10) *Yeah, you're a natural Living your life cut throat You gotta be so cold Yeah, you're a natural* [5]

Концептуальна метафора LIFE/ЖИТТЯ є SUFFERING/СТРАЖДАННЯ ґрунтується на болісному досвіді людини, пов'язаному з особистими відносинами. Під час процесу мапування ознак корелятивного домену на реферативний відбувається розщеплення метафори на LIFE/ЖИТТЯ є PAIN/БІЛЬ і LIFE/ЖИТТЯ є HELL/ПЕКЛЮ. У прикладі (11) зазначено, що життя, любов, життєва енергія супроводжена болісними відчуттями, які дають поштовх до дій:

(11) *My life, my love, my drive, it came from... Pain!* [1]

У наступному прикладі автор усвідомлює, що своїм рішенням перетворив життя іншої людини на пекло:

(12) *I know I took the path that you would never want for me*

I gave you hell through all the years [3]

Утворення концептуальної метафори LIFE/ЖИТТЯ є BUILDING/ БУДІВЛЯ базується на мапуванні процесу побудови будинку на процес проживання життя. Початок і закінчення життя асоційовані з будівництвом, що соціально і культурно зумовлені як успіх у житті.

(13) *And now it's time to build from the bottom of the pit right to the top* [3]

У домені MOVEMENT/РУХ відбувається розщеплення орієнтаційної концептуальної метафори на LIFE/ЖИТТЯ є MOVEMENT UP –DOWN/РУХ ВГОРУ – ВНИЗ і LIFE/ЖИТТЯ є MOVEMENT AHEAD/РУХ ПРЯМО. Ці метафори пов'язані з відчуттям життя як фізичного тіла, яке здатне переміщатись у просторі. Рух вгору означає успіх, розвиток, прогрес, вниз – демонструє певні невдачі, занепад, горизонтальних рух пов'язано з плинністю життя. Наприклад:

(14) *Upon the mountain*

Down in the king's lea

Pushing these boxes [7]

Наступний приклад ілюструє метафору LIFE/ЖИТТЯ є MOVEMENT AHEAD/РУХ ПРЯМО, актуалізовану дієсловом *to run*

(15) *Never be enough, I'm the prodigal son*

I was born to run, I was born for this [6]

Необхідно відмітити, що тексти пісень інді-року гурту містять комбінації концептуальних метафор, що інтенсифікують смисл і надає тексту більшої виразної сили. У наступному прикладі відмічаємо комбінування метафор LIFE/ ЖИТТЯ є MOVEMENT UP – DOWN/РУХ ВГОРУ – ВНИЗ і LIFE/ЖИТТЯ є SUBSTANCE INCONTAINER/РЕЧОВИНА В КОНТЕЙНЕРІ :

(16) *Up in the attic*

Down in the cellar

Lost in the static

Coming back for more

Oh for more [7]

Ілюстративний матеріал свідчить про такі найбільш поширені конфігурації концептуальних метафор в текстах пісень групи ImagineDragons як: LIFE/ЖИТТЯ є JOURNEY/ПОДОРОЖ і LIFE/ЖИТТЯ є SUFFERING/СТРАЖДАННЯ, а також LIFE/ЖИТТЯ є MOVEMENT/РУХ і LIFE/ЖИТТЯ є SUBSTANCE/РЕЧОВИНА.

Висновки. Виявлення концептуальних метафор рок-дискурсу дозволяє пояснити яким чином автор-співак доносить свій світогляд до слухачів, здійснюючи вплив на емоційну сферу слухачів. Основні цінності, трансльовані в текстах пісень ImagineDragons, які пов'язані з концептом LIFE/ЖИТТЯ, реалізовано за допомогою корелятивних доменів JOURNEY / ПОДОРОЖ, CONTAINER / КОНТЕЙНЕР, SUBSTANCE / РЕЧОВИНА, STRUGGLE / БОРОТЬБА, SUFFERING / СТРАЖДАННЯ, BUILDING / БУДІВЛЯ, MOVEMENT / РУХ. Це конвенційні метафори, зрозумілі і прийнятні для слухачів. Разом з тим, неконвенційними є розщеплення концептуальної метафори і їх розширення, які допомагають реалізувати авторську інтенцію і відображають дискурсивну специфіку аналізованих текстів. Конфігурації концептуальних метафор слугують засобом інтенсифікації і посилюють прагматичний вплив на аудиторію. **Перспективним** є подальший аналіз текстів пісень рок-дискурсу із виділенням ключових концептів, із зазначенням понятійно-ціннісної і образно-ціннісної складових, що уможливить побудову концептосфери сучасного рок-дискурсу. Розгляд нелінгвальної семіотичної системи рок-дискурсу дозволить виявити роль знаків немовної природи у конструюванні смислу пісні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березовчук Л. Проблема аналитического описания произведения в рокмузыке: соотношение текста и контекста // *Молодежь и проблемы современной культуры*, Л., 1990. С. 29-55.
2. Маслова Ю. В. Когнитивно-дискурсивный потенциал рок-поэтического текста: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01. Белгород, Белгородский государственный национальный исследовательский университет, ФГАОУ ВПО, 2016. 189 с.
3. Жаботинская С. А. Концептуальные метафоры в публичных речах Барака Обамы и Владимира Путина (2014-2015 гг.). *Когниция, коммуникация, дискурс*. 2016. № 13. С. 43-91. http://nbuv.gov.ua/UJRN/kkd_2016_13_6.
4. Bennett A. "Heritagerock": Rockmusic, representation and heritage discourse. *Poetics*. 37 (5-6). 2009. pp. 474-489. doi.org/10.1016/j.poetic.2009.09.006.

5. Dirven R., Verspoor M. Cognitive exploration of language and linguistics. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1998. 300 p.
6. Kovecses Z. Metaphor: A practical introduction. Oxford: Oxford University Press, 2002. 375 p.
7. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 239 p.
8. Lakoff G. Contemporary theory of metaphor. In A. Ortony (ed.). Metaphor and thought. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. pp. 202-251.
9. Leonard M. Gender in the music industry: rock, discourse and girl power. Aldershot: Ashgate, 2007. 252 p.

REFERENCES

1. Berezovchuk L. Problem of analytical description of a rock-music piece of work: text-context correlation // Youth and problems of contemporary culture, L., 1990. P. 29–55.
2. Maslova Iu.V. Cognitive and discursive potential rock and poetical text: PhD thesis: 10.02.01, Belgorod, The National Research University "Belgorod State University", FGAOU VPO, 2016. 189 p.
3. Zhabotynskaia S.A. Conceptual metaphors in the public speeches of Barack Obama and Vladimir Putin (2014-2015) // Cognition, Communication, discourse, Is. 13, P.43–91. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kkd_2016_13_6.

Songs' Texts:

1. Believer. Retrieved from: https://www.amalgam-lab.com/songs/i/imagine_dragons/believer.html
2. Darkness. Retrieved from: https://www.amalgam-lab.com/songs/i/imagine_dragons/darkness.html
3. IBetMyLife. Retrieved from: https://www.amalgam-lab.com/songs/i/imagine_dragons/i_bet_my_life.html
3. Machine. Retrieved from: https://www.amalgam-lab.com/songs/i/imagine_dragons/machine.html
5. Natural. Retrieved from: https://www.amalgam-lab.com/songs/i/imagine_dragons/natural.html
6. Whatever It Takes. Retrieved from: https://www.amalgam-lab.com/songs/i/imagine_dragons/whatever_it_takes.html
7. Who We Are. Retrieved from: https://www.amalgam-lab.com/songs/i/imagine_dragons/who_we_are.html
8. 30 Lives. Retrieved from: https://www.amalgam-lab.com/songs/i/imagine_dragons/30_lives.html

LIFE/ЖИТТЯ metaphors in English poetic rock discourse (using source material from song texts of indie-rock-band Imagine Dragons)

O. V. Dunaievskia, T. A. Chaiuk

Abstract. The article is devoted to the analysis of the peculiar features of LIFE / ЖИТТЯ metaphors in the English poetic rock discourse. The texts of rock discourse have a cognitive mechanism of influence on the society, which is due to the reflection of fragments of extralinguistic reality, actualized by specific linguistic means. LIFE / ЖИТТЯ is one of the universal concepts in the language picture of the world of many nations, at the same time it is characterized by the national and cultural specialty. The category of life is one of the fundamental categories for understanding the mentality of a nation, which characterizes the national consciousness of a particular community in a particular period of the development. Metaphors of LIFE / ЖИТТЯ in English poetic rock discourse are characterized by both universal and specific conceptual metaphors, which are inherent in this type of discourse. Conceptual metaphors are represented by conventional ontological, structural, and orientational metaphors with correlated domains JOURNEY / ПОДОРОЖ, CONTAINER / КОНТЕЙНЕР, SUBSTANCE / РЕЧОВИНА, STRUGGLE / БОРОТЬБА, SUFFERING / СТРАЖДАННЯ, BUILDING / БУДІВЛЯ, MOVEMENT / РУХ. Unconventional is the splitting of conceptual metaphors and their extension, which reflect the author's intention, and their configuration serves as a means of intensifying the expressive meaning of lyrics.

Keywords: conceptual metaphor, correlative domain, poetic rock discourse, referent, splitting of conceptual metaphor.